

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ РІВНЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРА

FEATURES OF ASSESSMENT OF THE SOCIAL RESPONSIBILITY OF THE AGRICULTURAL SECTOR

У статті досліджено особливості проведення оцінки соціальної відповідальності в аграрному секторі. Наведено міжнародні критерії оцінки соціальної відповідальності підприємств. З'ясовано, що в Україні відсутній єдиний підхід до оцінки рівня соціальної відповідальності. Для проведення оцінки рівня соціальної відповідальності аграрним підприємствам необхідно визначити рівень та нормативно-правове регулювання даного питання. Запропоновано проведення оцінки рівня соціальної відповідальності для аграрних підприємств за трьома напрямками.

Ключові слова: соціальна відповідальність, соціально відповідальний бізнес, корпоративна соціальна відповідальність, аграрний сектор, критерії, індикатори.

В статье исследованы особенности проведения оценки социальной ответственности в аграрном секторе. Приведены международные критерии оценки социальной ответственности предприятий. Установлено, что в Украине отсутствует единственный подход к оценке уровня социальной ответственности. Для проведения оценки уровня социальной ответственности аграрных предприятий предлагается проведение оценки уровня социальной ответственности для аграрных предприятий за тремя направлениями.

сти аграрним підприємствам необхідно визначити рівень та нормативно-правове регулювання даного питання. Предложено проводить оценку уровня социальной ответственности для аграрных предприятий по трем направлениям.

Ключевые слова: социальная ответственность, социально ответственный бизнес, корпоративная социальная ответственность, аграрный сектор, критерии, индикаторы.

The article reviews the peculiarities of conducting an assessment of social responsibility in the agrarian sector. The international criteria for assessing the social responsibility of enterprises are presented. It is revealed that in Ukraine there is no unique approach to assessing the level of social responsibility agrarian enterprises need to determine the level and legal regulation of this issue. The evaluation of the level of social responsibility for agrarian enterprises is proposed in three directions.

Key words: social responsibility, socially responsible business, corporate social responsibility, agrarian sector, criteria, indicators.

УДК 338.43:005.35

Лункіна Т.І.

к.е.н., докторант, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської
справи та страхування
Миколаївський національний
аграрний університет

Постановка проблеми. Особливість господарювання аграрного сектора, в сучасних умовах функціонування, зумовлена необхідністю запровадження елементів соціальної відповідальності. Спираючись на зарубіжний досвід та вимоги, які висуває суспільство, аграрні підприємства все частіше долучаються до соціальної діяльності, спрямованої на працівників, громаду та суспільство. Варто зауважити, що в українській практиці відсутній єдиний підхід до визначення рівня соціальної відповідальності на підприємствах. Тому аграрні підприємства систематизують та обирають для себе найбільш прийнятні та зрозумілі показники оцінки соціальної відповідальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі існує велика кількість публікацій щодо оцінки соціальної відповідальності підприємств. Заслужують на увагу публікації О. Березіної [1], Л. Грициної [2], С. Івченка [4], Н. Кричевського [5], Н. Ушакової [6], Т. Хлевицької [7] та ін. Проте дослідження даної тематики є досить розрізненими та несистемними. Потребують поглибленого дослідження питання, що стосуються рівнів та критеріїв оцінки соціальної відповідальності, особливо аграрного сектора.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз особливостей оцінки рівня соціальної відповідальності у розрізі аграрного сектора та надання рекомендацій щодо її удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Держава бере на себе відповідальність за соціальний стан своїх громадян, тому політика, яка проводиться на державному рівні, повинна бути послідовною і соціально відповідальною. Поштовхом до впровадження елементів соціальної відповідальності в Україні є розробка проекту Концепції Національної стратегії соціальної відповідальності бізнесу та Стратегії сприяння розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні на період до 2020 р. Положення даних документів спрямовані на реалізацію принципів та завдань державної політики у сфері розвитку соціальної відповідальності та визначають напрями діяльності органів виконавчої влади щодо створення належних умов для розвитку соціальної відповідальності в Україні (дотримання прав людини; дотримання вимог законодавства; ділова та корпоративна етика; захист навколишнього природного середовища; співпраця із зацікавленими сторонами: співробітниками, споживачами, акціонерами, громадою, іншими суб'єктами господарювання; дотримання міжнародних норм поведінки; прозорість та підзвітність).

Для проведення оцінки рівня соціальної відповідальності необхідно визначитися, на якому рівні і якими нормативно-правовими документами потрібно керуватися. Якщо підприємство планує вийти на міжнародні ринки або є міжнародним, то під час оцінки рівня соціальної відповідальності воно повинно дотримуватися таких показників (табл. 1).

Міжнародні критерії оцінки соціальної відповідальності підприємств

Індекс з СВ	Характеристика
1. Індекс сталого розвитку Доу-Джонса	Цільовий орієнтир у галузі розрахунку вартості акціонерного капіталу для оцінки фінансової діяльності компаній, що є міжнародними лідерами сталого розвитку. Критерії, які використовуються в індексі, стосуються трьох сфер: економічної, навколишнього середовища і соціальної.
2. Індекс британської організації «Бізнес у суспільстві»	Один із основних інструментів оцінки соціально відповідальних компаній. Система оцінки дозволяє організації забезпечити системний підхід до управління, вимірювання і звітності щодо бізнес-наслідків у суспільстві і навколишньому середовищі. В оцінюванні індексу можуть брати участь ті компанії, які мають дохід більше ніж 250 млн фунтів стерлінгів, що враховують індекси FTSE100, FTSE 250, індекс сталого розвитку Доу-Джонса.
3. Індекс FTSE 100	Базується на курсах акцій 100 компаній із найбільшою капіталізацією, включених до списку Лондонської фондової біржі, сумарна капіталізація цих компаній складає 80% капіталізації біржі.
4. Індекс FTSE 250	Базується на курсах акцій 250 компаній Лондонської фондової біржі, тобто середніх за розміром компаній Великої Британії, які формують 20% економіки.
5. Індекс корпоративної відповідальності БІТС	Розробляється на основі опитування, яке надає компаніям рамки для управління КСВ в організаціях-учасниках. Організація здійснює самооцінку за такими сферами соціальної відповідальності: корпоративна стратегія, інтеграція, сфери управління, сфери оцінки і впливу (екологічна, соціальна).
6. Метод Лондонської групи порівняльного аналізу (London Benchmarking Group)	Оцінка внесків компаній у розвиток та підтримку громад. Включає в себе: благодійні пожертвування, соціальні інвестиції або інвестиції в громаду, комерційні ініціативи, бізнес-практики.
7. Індексу соціального розвитку (ICP)	Визначає рейтинги країн на базі показників, що мають безпосередній вплив на якість життя людей, порівнюючи за цими критеріями країни зі співставним рівнем ВВП.
8. Метод потрійного підсумку (Triple Bottom Line)	Інтегроване висвітлення діяльності компанії у трьох аспектах її діяльності: економічному, соціальному й екологічному. Висвітлюються у корпоративній соціальній звітності.
9. Метод збалансованої карти оцінки (Balanced Scorecard)	Оцінка проводиться на основі фінансових показників, відносин із клієнтами, аналізу внутрішніх бізнес-процесів та інновації й навчання.
10. Стандарт SA 8000	Перший у світі аудійований стандарт, який визначає вимоги до соціального захисту, що дозволяють організації розробляти, підтримувати та впроваджувати політику й методи управління питаннями соціального захисту, які вона може контролювати, а також демонструвати це зацікавленим сторонам.
11. Європейська модель (European Foundation for Quality Management Model for Business Excellence)	Модель Європейського фонду управління якістю, яка стимулює організації вдосконалювати якість продукції та якість управління. Основні критерії: лідерство керівництва, стратегія, персонал, партнерство та ресурси, процеси, продукція і послуги.
12. Індекс корпоративної благодійності (Corporate Philanthropy Ir.dex)	Зосереджується увага на благодійності та взаєминах із основними партнерами. Не враховуються економічні та екологічні результати діяльності підприємства.
13. Соціальний індекс (Social Index SI)	Запропонований данським міністерством соціальної політики, приділяє увагу створенню робочих місць. Індекс розраховується на підставі опитування співробітників і вимірюється за шкалою від 0 до 100. Підприємства, у яких значення індексу перевищує 60, отримують право використовувати спеціальний логотип корпоративної соціальної відповідальності.
14. Індекс FTSE4Good	Фінансові, соціальні й екологічні показники компаній, що не належать до «заборонених галузей».
15. Індекс Domini Social Investment (DSI 400)	Соціальні й екологічні показники найбільших за капіталізацією компаній, які не належать до «заборонених галузей»

Джерело: узагальнено автором

Для розвитку соціальної відповідальності аграрного сектора на державному рівні необхідно розробити індикатори соціальної відпові-

дальності, а також проводити моніторинг заходів у межах державної соціально відповідальної політики (табл. 2).

Критерії оцінки соціальної відповідальності аграрного сектора на державному рівні

Показники ефективності реалізації соціально відповідальної політики	Рівень виконання органами державної влади
Загальнодержавні показники:	
1. Відношення середньої заробітної плати працівників в аграрному секторі до інших галузей економіки держави	Державний, регіональний
2. Відношення прожиткового мінімуму до середньої заробітної плати працівників аграрного сектора	Державний, регіональний
3. Рівень оплати праці працівників аграрного сектора відносно ВВП, %	Державний, регіональний
4. Рівень доходу сільського населення (реальний ВВП на душу населення), дол. США	Державний, регіональний
5. Рівень видатків на охорону здоров'я в сільській місцевості, %	Державний, регіональний
6. Рівень видатків на освіту аграрного спрямування, %	Державний, регіональний
7. Рівень інфляції, %	Державний, регіональний
8. Рівень безробіття сільського населення (у відсотках до працездатного віку)	Державний, регіональний
Демографічні показники:	
1. Приріст сільського населення	Державний, регіональний
2. Рівень демографічного навантаження в сільській місцевості (непрацездатного до працездатного населення)	Державний, регіональний
3. Середня тривалість життя сільського населення, років – чоловіки – жінки	Державний, регіональний
4. Рівень зайнятості сільського населення	Державний, регіональний
Соціально-економічні показники:	
1. Питома вага заробітної плати сільського населення у структурі доходів населення, %	Державний, регіональний, сільський (муніципальний)
2. Витрати сільського населення на продовольчі товари, % до сукупних витрат	Державний, регіональний, сільський (муніципальний)
3. Рівень грамотності сільського населення (за рівнем здобутої освіти – початкової, середньої, вищої)	Державний, регіональний, сільський (муніципальний)
4. Забезпеченість сільського населення житловою площею	Державний, регіональний, сільський (муніципальний)
5. Частка сільського населення з вищою освітою в загальній кількості населення	Державний, регіональний, сільський (муніципальний)
Екологічні показники:	
1. Індекс забруднення атмосферного повітря	Сільський (муніципальний)
2. Співвідношення перевищень гранично допустимих концентрацій (ГДК) забруднення ґрунту, водойм, атмосферного повітря до основних забруднюючих елементів у загальній кількості проб	Сільський (муніципальний)
3. Кількість і обсяг аварійних викидів, що потрапили в навколишнє середовище за певний час (порівняно із нормативним значенням)	Сільський (муніципальний)

Джерело: узагальнено автором

Критерії оцінки соціальної відповідальності аграрного сектора на державному рівні слід розподілити на такі елементи: загальнодержавні, демографічні, соціально-економічні та екологічні показники. Кожна група показників характеризує свій напрям діяльності, а в сукупності надає інформацію про рівень соціальної відповідальності держави в аграрному секторі.

Варто відзначити позитивну практику методики вимірювання та оцінки національного (регіонального) рівня розвитку соціальної відповідальності в Україні

Центром розвитку корпоративної соціальної відповідальності (Центр «Розвиток КСВ»). Дана організація є провідною експертною організацією з КСВ в Україні. Центр є національним партнером CSR Europe (Бельгія) та WBCSD (Швейцарія) та об'єднує 37 компаній України. У ньому надаються консультації з питань розроблення стратегії, програм та комунікацій із локальної соціальної відповідальності, проведення моніторингу та оцінки ефективності проектів, підготовки і верифікації нефінансової звітності [7].

Рис. 1. Класифікація оцінки рівня соціальної відповідальності аграрного підприємства

Джерело: авторська розробка

Для формування євроінтеграційних реформ в Україні створено Дорадчу групу з питань сталого розвитку – команду експертів із галузей економіки України, що працюватиме задля грамотної, свідомої побудови всіх євроінтеграційних реформ, від планування до моніторингу й оцінювання. Вона створена з урахуванням критеріїв, застосованих у формуванні Дорадчої групи європейської сторони EU Civil Society Advisory Group on the EU-Ukraine trade agreement на засадах соціальної відповідальності. На сьогодні до її складу входить 29 організацій [3].

В аграрному секторі України, на жаль, відсутній єдиний підхід до визначення оцінки рівня соціальної відповідальності, що можна пояснити низьким рівнем обізнаності та зацікавленості щодо ведення соціально відповідального бізнесу.

На основі проведених досліджень ми пропонуємо проводити оцінку рівня соціальної відповідальності аграрного підприємства на 3-х рівнях: міжнародному (глобальному), державному (національному), локальному, враховуючи зовнішні (СБВ) та внутрішні (КСВ) фактори.

Кожне аграрне підприємство може обирати для себе свої критерії та показники оцінки соціальної

відповідальності: як якісні (питома вага соціальних інвестицій у прибутку підприємства; питома вага соціальних інвестицій до загальної суми витрат підприємства; окупність соціальних інвестицій), так і кількісні (соціальні інвестиції, соціальні витрати тощо).

Проте, якщо підприємство не в змозі активно впроваджувати соціальну відповідальність на мега- та макрорівні, воно має можливість бути активним учасником на мезорівні й формувати оцінку на рівні локальної соціальної відповідальності (соціально відповідальний бізнес, корпоративна соціальна відповідальність).

Висновки з проведеного дослідження. Отже, на основі проведених досліджень, з'ясовано, що в Україні відсутній системний підхід до проведення оцінки рівня соціальної відповідальності суб'єктів господарювання, особливо в аграрному секторі. Нами запропоновано проведення оцінки рівня соціальної відповідальності аграрних підприємств за трьома напрямками: міжнародним, державним та локальним (СБВ, КСВ). Рівень оцінки соціальної відповідальності аграрні підприємства обирають для себе самостійно, відповідно до можливостей своєї діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Березина О.Ю. Кількісна оцінка соціальної відповідальності корпорацій / О.Ю. Березина // Вісник Української академії банківської справи. – 2012. – № 1 (32). – С. 97–101.
2. Грицина Л.І. Механізм формування корпоративної соціальної відповідальності в управлінні підприємством : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (машинобудування)» / Л.І. Грицина. – Харків, 2008. – С. 19.
3. Дорадча служба в Україні щодо Цілей сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rtp.com.ua/uk/news/2017/06/13/2/v-ukrayini-stvoreno-doradchu-grupu-z-pitan-stalogo-rozvitku-zadlya-formuvannya/>.
4. Івченко С.В. Оценка влияния корпоративных социальных и благотворительных программ на показатели основной деятельности компании: обзор зарубежного опыта / С.В. Івченко // Благотворительность в России : исторические и социально-экономические исследования. – 2003. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.urbanecomomics.ru/publications.
5. Кричевский Н.А. Корпоративная социальная ответственность / Н.А. Кричевський, С.Ф. Гончаров. – М. : Дашков и К, 2007. – 2014 с.
6. Методичні рекомендації щодо оцінки ефективності заходів корпоративної соціальної відповідальності / [Н.М. Ушакова, Н.А. Супрун, А.В. Данилюк]. – К., 2013. – 22 с.
7. Хлевицька Т.Б. Методичний підхід до оцінки ефективності корпоративної соціальної діяльності підприємств на інтегративній платформі / Т.Б. Хлевицька // Стратегія економічного розвитку України. – 2014. – № 34. – С. 135–141.
8. Центр Розвитку корпоративної соціальної відповідальності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://csr-ukraine.org>.

REFERENCES:

1. Berezina O.Yu. Kilkisna otsinka sotsialnoyi vidpovidalnosti korporatsiy/ O.Yu. Berezina // Visnyk Ukrayinskoyi akademiyi bankivskoyi spravy Вісник Української академії банківської справи. – 2012. – № 1 (32). – S. 97–101.
2. Gritsina L.I. Mekhanizm formuvannia korporatyvnoyi sotsialnoyi vidpovidalnosti v upravlinni pidpryemstvom : avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : spets. 08.00.04 "Ekonomika ta upravlinnya pidpryemstvamy (mashynobuduvannya)" / L.I. Grytsina. – Kharkiv, 2008. – S. 19.
3. Doradcha sluzhba v Ukraini shchodo Tsiley staloho rozvytku [Electronnyi resurs]. – Regim dostupu : <http://www.rtp.com.ua/uk/news/2017/06/13/2/vukrayinistvorenodoradchugrupu-z-pitan-stalogo-rozvitku-zadlya-formuvannya/>.
4. Ivchenko S.V. Otsenka vliyaniya korporativnykh sotsialnykh i blagotvoritelnykh programm na pokazateli osnovnoy deyatelnosti kompanii: obzor zarubezhnogo opyta / S.V. Ivchenko // Blagotvoritelnost v Rossii : istoricheskiye i sotsialno-ekonomicheskkiye issledovaniya. – 2003. – № 2. – [Electronnyi resurs]. – Regim dostupu : www.urbanecomomics.ru/publications.
5. Krichevskiy N.A. Korporativnaya sotsialnaya otvetstvennost / N.A. Krichevskiy, S.F. Goncharov. – M. : Dashkov i K, 2007. – 2014 s.
6. Metodychni rekomendatsiyi shchodo otsinky efektyvnosti zakhodiv korporatyvnoyi sotsialnoyi vidpovidal'nosti / [N.M. Ushakova, N.A. Suprun, A.V. Danylyuk]. – K., 2013. – 22 s.
7. Khlevytska T.B. Metodychnyy pidkhid do otsinky efektyvnosti korporatyvnoyi sotsialnoyi diyalnosti pidpryemstv na intehratyvniy platformi / T.B. Khlevytska // Stratehiya ekonomichnoho rozvytku Ukrayiny. – 2014. – № 34. – S. 135–141.
8. Tsentri Rozvytku korporatyvnoyi sotsialnoyi vidpovidalnosti [Electronnyi resurs]. – Regim dostupu : <http://csr-ukraine.org>.

Lunkina T.I.Candidate of Economics, Associate Professor
Department of Finance, Banking and Insurance,
Mykolayiv National Agrarian University**FEATURES OF ASSESSMENT OF THE SOCIAL RESPONSIBILITY OF THE AGRICULTURAL SECTOR**

The peculiarity of managing the agrarian sector in the current conditions of functioning is grounded by the strong need to introduce elements of social responsibility into its practice. Based on the foreign experience and demands of the society, agrarian enterprises are increasingly involved in social activities aimed at workers, the community and society. It is worth noting that in Ukrainian practice there is no unique approach to the evaluation of social indicators at enterprises. Therefore, agrarian enterprises systematize and choose the most acceptable and understandable indicators of social responsibility assessment.

To assess the level of social responsibility, it is necessary to determine on what level an enterprise is and what normative and legal documents need to be guided. If an enterprise plans to enter international markets then in assessing the level of social responsibility not only economic but also to social indicators should be expected and adhered.

The criteria for evaluating the social responsibility of the agrarian sector at the state level should be divided into the following elements: national indicators, demographic indicators, social, economic and environmental indicators. Each group of indicators characterizes its area of activity, and collectively provides information on the level of social responsibility in the agrarian sector of the state.

Unfortunately, in the agrarian sector of Ukraine there is no single approach to determining the level of social responsibility, which can be explained by the low level of awareness of social responsibility in the agrarian sector.

On the basis of the conducted researches, we propose to split the assessment of the social responsibility level in agrarian enterprises at 3 levels: international (global), state (national) and local, taking into account external (CSR) and internal (CSR) factors.

Each agrarian enterprise can choose its own criteria and indicators for assessing social responsibility as qualitative (the share of social investments in the company's profit, the share of social investments in the total amount of expenses of the enterprise, the return on social investments) and quantitative (social investments, social expenditures etc).

Consequently, based on the conducted research, it was clarified that in Ukraine there is no systematic approach to assessing the level of social responsibility of economic entities, especially in the agrarian sector. We have proposed that an assessment of the level of social responsibility of agrarian enterprises should be carried out in three directions: international, state and local (CSR, CSR). The agrarian enterprises are able to choose the level of assessment of social responsibility by themselves, based on the capabilities of their activities.